

la zřejmě již v interglaciálu Mindel-Riss, popř. Riss-Würm, kdy byl středoevropský subareál izolován od jihosiibiřského a následně se začaly vyvíjet samostatné druhy *P. austriacum* a *P. uranense*.

Celkové rozšíření: Druh v našem pojetí má těžiště rozšíření v alpském a karpatském vysokohorském systému, k jihu zasahuje přes dalmatská pohoří nejdále do Černé Hory a na Vi-

tošu v Bulharsku; roztroušený až vzácný výskyt je na z. Ukrajině v Chmelnické a Tarnopolské oblasti, s. polovina areálu je tvořena drobnějšími areály v německých a českých středohorách, v Polsku od Karpat až po dolní Vislu, v j. Švédsku a v pobaltských republikách. – Mapy: HORN 1946:183; HADAČ et al. 1967:377 (viz opravený červený přetisk z dalšího čísla); HUL-TÉN NE 1986:704 (s. 1.).

14. *Myrrhis* MILL. – čechřice *)

Myrrhis P. MILLER Gard. Dict. Abr., ed. 4, 1754.

Lit.: LAUS H. (1911): Über die Verbreitung von *Myrrhis odorata* und anderen sudetischen Umbelliferen. Deutsche Bot. Monatschr. 22:151–155, 167–169, 186–191. – HEGI G. (1926): Zur Verbreitung und Geschichte von *Myrrhis odorata* (L.) Scop. in Mitteleuropa. Mitt. Bayer. Bot. Ges. 4:61–69. – THELLUNG A. (1926): DIV. *Myrrhis* Müller em. Scop. Süsdolde. In: HEGI G., Illustrierte Flora von Mittel-Europa 5/2:1041–1046. München. – SLAVÍK B. (1969): Rozšíření čechřice vonné [*Myrrhis odorata* (L.) Scop. v povodí Jizery. Zpr. Čs. Bot. Společ. 4:20–25. – LHOTSKÁ M. (1975): Notes on the ecology of germination in *Myrrhis odorata*. Folia Geobot. Phytotax. 12:209–213. – PIČ S. (1975): Anatomiczne cechy diagnostyczne *Myrrhis odorata* (L.) Scop. – Umbelliferae. Pr. Komis. Farm. PTPN 11:144–154. – KOPECKÝ K. (1978): O rozšíření a původu čechřice vonné (*Myrrhis odorata* (L.) Scop.) v Orlických horách. Pr. Muz. Hradec Králové a Pardubice 15(1974):65–70. – MISIEWICZ J. et JEHLÍK V. (1984): Nowe stanowisko *Myrrhis odorata* (L.) Scop. na Pomorzu. Fragm. Florist. Geobot. 8:107–109. – PYŠEK A. (1984): Společenstvo *Myrrhis odorata* (L.) Scop. v Jiráskových Skalách a jejich okolí. Východočes. Bot. Zprav., no 1:4–6, 8.

Vytrvalé byliny s 3–4× zpeřenými, bělavě skvrnitými listy. Složené okolíky většinou bez obalů, ale s obalíčky, listeny obalíčku téměř celé bělomázdřité, stopky okolíčků měkce chlupaté. Kališní cípy nezřetelné, korunní lístky bílé, do 1/4–1/3 vykrojené, na okraji lysé, mírně paprskující. Dvounažky velké, podlouhle kuželovitě vřetenovité, až přes 2 cm dl., žebnaté; merikarpia s 5 stejně velkými, dutými hlavními žebry, pokrytými krátkými, ± přitisklými štětinami; mladé plody s množstvím sekrečních kanálků ve stř. vrstvě oplodí, u zralých plodů kanálky již nezřetelné, v kýlu hlavních žebor uloženy svazky cévní chráněné sklerenchymatickými vlákny. – 1 druh původní v horách Evropy. – Protandr. Entomogam.

1. *Myrrhis odorata* (L.) SCOP. – čechřice vonná Tab. 60/2

Myrrhis odorata (LINNAEUS) SCOPOLI Fl. Carniol., ed. 2, 1: 207, 1772. – Syn.: *Scandix odorata* L. Sp. Pl. 257, 1753. – *Chaerophyllum odoratum* (L.) CRANTZ Cl. Umbell. Emend. 75, 1767. – *Selinum myrrhis* E. H. L. KRAUSE in STURM Fl. Deut-schl., ed. 2, 12:68, 1904.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Čechoslov., no 1352. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 367. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 649. – Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 5071. – Fl. Ital. Exs., no 312. – Fl. Siles. Exs., no 814. – MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 1451. – Pl. Ital. Exs., no 123. – SENNEN Pl. Esp., no 9754.

Byliny vonící při rozemnutí anýzem. Oddenek tlustý, vícehlavý, tmavě hnědý. Lodyha 60–120 cm vys., přímá, hlavně v hor. 1/2 větvená, oblá, jemně rýhovaná, tuhá, dutá, roztroušeně, krátce jemně chlupatá až téměř lysá, zelená až nafialovělá. Přízemní listy dl. řapíkaté, čepel v obrysu šir. trojúhelníkovitá, 3–4× zpeřená, s lístky 2. řádu nesouměrně zpeřenými, lístky 3. řádu peřenoklanými až -sečnými s úkrojky nepravidelně zubatými; čepel až přes 45 cm dl. a 60 cm šir., na líci lysá, na rubu na žilkách a na okraji krátce chlupatá, na rubu s ojedinelými delšími chlupy, na líci tmavě, na rubu světle zelená, matná; řapík až přes 40 cm dl., oblý,

jemně rýhovaný, dutý, krátce roztr. chlupatý, dole nepatrně v listovou pochvu rozšířený; lodyžní listy podobného tvaru, k vrcholu lodyhy se zmenšující, horní s čepelí nasedající přímo na listovou pochvu. Okolíky z 6–13 okolíčků, obal ± chybí, obalíčky z 5–7 kopinatých, 4–8 mm dl. a 0,8–1,5 mm šir., bělomázdřitých, na okraji krátce brvitých listenů, v době květu přímo odstálých; květní stopky oboupohlavných květů tence plstnaté, samčích květů lysé; stopky okolíčků za plodu vzpřímené. V terminálním okolíku vnější květy v okolíčcích oboupohlavné, vnitřní samčí, v později rozkvétajících postranních okolíčcích většinou jen květy samčí. Kališní cípy nezřetelné; korunní lístky slabě paprskující, obsrdčité, lžícovitě prohnuté, na vrcholu vykrojené, 2,4–3,0 mm dl., 0,9–1,4 mm šir., bílé; tyčinky 2,8–3,2 mm dl.; čnělky nejméně 2× delší než kuželovité stylopodium, skoro přímé nebo později ven vyhnuté. Merikarpia 20–25 mm dl., 2,2–2,5 mm šir., na ca 4 mm dl. stopce a 20–22 mm dl. karpoforu, se zahnutou špičkou, olivově tmavě hnědé až téměř černé, silně lesklé. V–VII. Hkf.

2n = 22 (ČR: 92a. Jiz. hory les.)

*) Zpracoval B. Slavík

Variabilita: Poněkud proměnlivý je tvar a členění listů, odění všech částí rostliny a tvar listenů obalíčku. Na území ČR však nevyžadují tyto odchylky taxonomického hodnocení.

Ekologie a cenologie: Hlavně horské a podhorské louky, vlhké a polostinné okraje pastvin, cest a lesů, břehy horských potoků, splavována na břehy a do lužních stromových porostů a vysokostébelných niv na horních tocích některých řek, ve vlhkých příkopech kolem silnic, v okolí horských chat, domů, u plotů zahrad i v zahradách a opuštěných sadech, na vlhčích ruderalizovaných stanovištích v sídlech horských a podhorských poloh, na zbořeništích. Roste na čerstvě vlhkých, humózních půdách, dosti bohatých živinami, slabě kyselých. Často ve společenstvech svazu *Aegopodion podagrariae*, ale i jiných svazů třídy *Galio-Urticetea*, řidčeji na vlhkých loukách společenstev řádu *Molinietalia* či vysokostébelných nivách společenstev řádu *Adenostyletalia*.

Rozšíření v ČR: Výskyt je soustředěn především do sudetských pohoří a jejich předhůří od Jizerských hor přes Krkonoše, Orlické hory až po Hrubý Jeseník. Jde vesměs o výskyt nepůvodní, jehož počátky jsou v pěstování této rostliny především pro léčivé a užitkové vlastnosti již před několika staletími. KOPECKÝ (1978) spojuje její zavlečení do středních Sudet s tzv. alpskou dřevařskou kolonizací ve druhé polovině 16. a na počátku 17. stol. a pozdější udržování rostliny hlavně v oblastech bývalého německého a národnostně smíšeného osídlení. Preferencí stanovišť u vodních toků se dostává do nižších poloh splavováním. Méně významné výskyty lze nalézt též ve střední části Krušných hor, ve Šluknovském výběžku a v Lužických horách, ve Žďárských vrších a na Českolipsku. Zajímavá je absence nebo jen velmi řídký a ojedinělý výskyt v ostatních horských oblastech České republiky, především na Šumavě a v Českém lese. Výškově je většina lokalit soustředěna do suprakolinního, submontánního a montánního stupně od 400 do 800 m (max.: Krkonoše, Úpská stěna nad Obřím dolem, ca 1 450 m, Lysá hora, ca 1 300 m; min.: Malá Skála, ca 265 m). – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 5:45, 1997.

T: 14a. Bydž. pán. (Kabáty u Vojic, 1942). – **M:** 25a. Krušn. podh. vl. (Osvinov, 1977). 28. Tep. vrchy (Mariánské Lázně, již před r. 1877, ale i v současné době; Karlovy Vary, před r. 1877).

15. *Bunium* L. – bulvuška *)

Bunium LINNAEUS Sp. Pl. 243, 1753.

Lit.: VESELÝ R. (1952): Kmín bulvatý – bulvuška – bulka. *Bunium bulbocastanum* L., *Carum bulbocastanum* Koch. Čs. Bot. Listy 5:53. – VODÁK A. et HRON F. (1962): Biologie a hubení plevelu *Bunium bulbocastanum* L. Sb. Vys. Šk. Zeměd. Praha 1962:45–

29. Doup. vrchy (Jírov, pod vrchem Hradiště), 37g. Libín. Předšum. (Ondřejov, hora Chlum, před r. 1877, lit.), 37l. Českokr. Předšum. (Slavkov), 47. Šluk. pah. (roztr.), 48b. Liber. kotl. (ojediněle), 49. Frýdl. pah. (při úpatí Jizerských hor), 50. Luž. hory (Chřibská; Jedlová; Slunečná), 51. Polom. hory (Houska), 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem; Hvězdov), 53a. Českolip. kotl. (Mimoň, zahrada; Mlýnský vršek; Srní u České Lípy, Kraví hora; Srní Potok), 53b. Plouč. Podješ. (Svojkov), 54. Ješ. hřb. (vz.), 55a. Malosk. (Klokočské Loučky; Podloučky; Rotštejn; Roudný), 56. Podkrk. (roztr.), 57. Podzvič. (Mezihoří; Tikov; Úhlejev), 58. Sud. mezih. (roztr. v b. Polic. kotl. a v c. Broum. kotl., jinak vz.), 59. Orl. podh. (zvl. ve vyšších polohách častější), 60. Orl. opuky (vz.), 61b. Týnišť. úv. (Seč), 62. Lito-myš. pán. (Končiny; Sloupnice), 63. Českomor. mezih. (roztr. v a. Žamb., ojediněle jinde), 69b. Seč. vrch. (Hlinsko; Kouty – obojí před r. 1889; Dědová; Filipov), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (roztr. až dosti hojně), 74a. Vidn.-osobl. pah. (vz. až roztr.), 75. Jes. podh. (dosti častá). – **O:** 85. Kruš. hory (vz., např. Vejprty, Nové Město, Špičák), 88. Šum. (většinou jen obecné údaje, např. již u bratří Preslů 1819; přesnější údaje z 88a. Král. hvozď: Železná Ruda, 1965; Špičák, 1928; Pancíř, 1889; 88b. Šum. pláně: Velký Bor u Prášil 1952; 88e. Trojmez. hor.: Huťský Dvůr – Josefův Důl), 91. Žďár. vrchy (Karlštejn; Křížánky; Lhoty; Vortová), 92. Jiz. hory (dosti častá), 93. Krk. (kromě nejvyšších poloh roztr. až dosti často), 94. Tepl.-ad. sk. (ojediněle), 95. Orl. hory (dosti hojně, zvl. v a. Čes. hřeb.), 96. Král. Sněž. (roztr.), 97. Hr. Jes. (dosti častá).

Z několika míst mimo oblast prokazatelného rozšíření existují ojedinělé údaje, jednak staré a nepřesné, jednak výslovně uvádějící výskyt v zahradách. Ze zajímavějších jsou to: 12. Dol. Pojiz. (Rokytovec, zahrada), 21b. Hornomor. úv. (Olomouc, bot. zahrada; Náklo, zahrada), 66. Hornosáz. pah. (Olešná, školní zahrada, 1900), 67. Českomor. vrch. (Jindřichův Hradec, snad jen pěstovaná, před r. 1883).

Celkové rozšíření: Původní areál pravděpodobně jen v horách sv. Španělska a jv. Francie, v Pyrenejích, z. Alpách, j. vápencových Alpách, s. Apeninách a v pohořích bývalé Jugoslávie. Pěstováním zavlekaná, často zplaňující a zdomácnělá i jinde v Evropě (např. ve Velké Británii, stř. Evropě, j. Skandinávii, Pobaltí, na Islandu a v sz. předhoří Kavkazu), zvláště v horských a podhorských polohách temperátního a submeridionálního pásu s oceánickým a suboceánickým klimatem. – Mapy: WEINERT Flota 159:418, 1970; HULTÉN NE 1986:696.

Význam: Od středověku pěstovaná rostlina, nejprve v klášterních zahradách jako kořeninová a aromatická zelenina i jako léčivka, později v selských zahrádkách v podhůří a kolem horských chat. Postupem času se význam rostliny přesunul k využívání hlavně při chovu skotu ke zvyšování produkce mléka.

*) Zpracoval P. Tomšovic

Tab. 60: 1 *Scandix pecten-veneris*, 1a – plodenství, 1b – plod. – 2 *Myrrhis odorata*, 2a – odění lodyhy, 2b – příčný průřez lodyhou, 2c – samčí květ, 2d – oboupohlavný květ.

